

Лариса КУПЧИНСЬКА

МАЛОВІДОМІ ПОРТРЕТИ ФЕЛІЦІЯНА ЛОБЕСЬКОГО

Висвітлюється творчість Феліціяна Лобеського, художника західноукраїнських земель першої половини — середини ХІХ ст. Розглянуто рисунки, які він виконав на підставі живописних мистецьких пам'яток попередніх століть. Висвітлено індивідуальний внесок митця у вирішення актуальних проблем часу.

Ключові слова: Феліціан Лобеський, художник, рисунки, мистецькі пам'ятки, портрети.

© Л. КУПЧИНСЬКА, 2014

Упродовж лютого-березня 1965 р. у приміщенні Львівської картинної галереї працювала виставка «Львівський портрет ХVІ—ХVІІІ ст.». До її відкриття Володимир Овсійчук підготував науковий каталог [7]. Кожен твір має розлогий музейний опис. Поява каталогу сприяла подальшому ґрунтовному вивченню багатьох із цих творів.

У центрі уваги було і залишається питання авторства полотен з церкви Успіння Пресвятої Богородиці у Львові, портретів Костянтина Корнякта (батька) і Костянина Корнякта (сина). [5]. У каталозі в числі інших згадані портрети, які походили з колекції бібліотеки Фундації В. Баворовських (портрети Секежинської (автор невідомий, друга пол. ХVІІ ст.), Францішка Салези Потоцького, що сміється (автор невідомий, 1740-ві рр.), чоловіка в червоному (автор невідомий, ХVІІІ ст.) [7, с. 33, 46, 66], а також катедрального костелу у Львові (портрети Яна Замоїського (автор невідомий, 1614 р.), львівського доктора Яна Бжезицького (автор невідомий, 1619 р.), каштеляна Мартина Сераковського (автор невідомий, 1620 р.), архієпископа Яна Анджея Прухницького (автор невідомий, 1633 р.), Томаша Замоїського (автор невідомий, 1638 р.), невідомого єпископа герба «Сас І» (автор невідомий, 1640 р.), невідомого духовного (автор невідомий, 1640-ві рр.), Янушки, прозваного тлумачем (автор невідомий, перша пол. ХVІІ ст.), Миколи Кросновського (автор невідомий, 1653 р.), Павла Сераковського (автор невідомий, 1685 р.), Сераковської (автор невідомий, кінець ХVІІ ст.), Стефана Гумецького (автор невідомий, близько 1736 р.) [7, с. 22—27, 29, 31, 33, 42]. Рідко згадувані у науковій літературі ці портрети тісно зв'язані з творчістю львівського художника Феліціяна Лобеського. Вони спричинилися до появи у його доробку низки рисунків, які з об'єктивних причин все ще залишаються поза науковим обігом і вимагають свого дослідження.

Інформацію про Ф. Лобеського можна почерпнути з довідкової літератури [16; 9]. Народився 1814 (1815) р. у м. Новий Вісьнич (Бохнянський пов. Малопольського воєв.). За твердженням деяких науковців, навчався у гімназії у Новому Сончі (повітове місто Малопольського воєв.), за твердженням інших — у Перемишлі (повітове місто Підкарпатського воєв.). До 1835 р. відвідував заняття у Краківській школі образотворчого мистецтва під керівництвом Войцеха Корнелія Статтлера. Був слухачем філософського відділу Львівського університету. Завдяки фінансовій підтримці, яку ор-

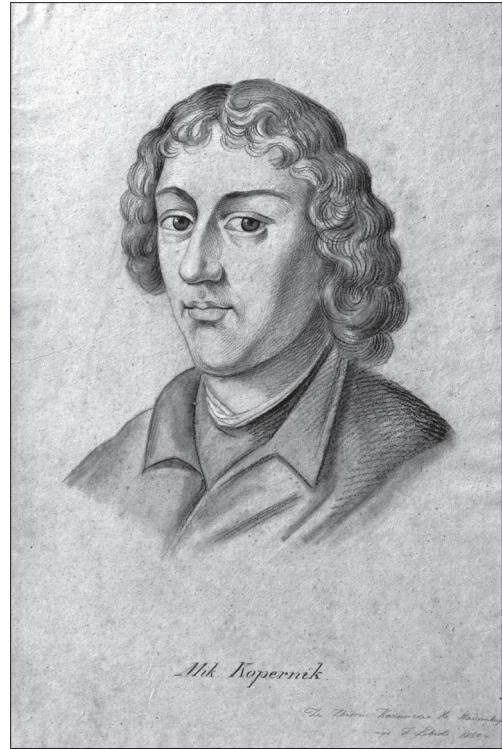
ганізував Вінцент Поль, 1844 р. виїхав до Відня на навчання в Академії образотворчих мистецтв. До Львова повернувся через складне матеріальне становище і важку легеневу хворобу.

Відомо, що у Львові він був уже 1848 р. [11, s. 41]. Проте інші джерела зазначають, що поселився він у місті лише 1850 року. У 1851 р. (чи 1852 р.) розпочав свою діяльність в Інституті ім. Оссолінських. Багато часу приділяв реставрації картин у Музеї ім. Любомирських. Від середини 1853 р. упродовж року редагував часопис «Dziennik literacki» (Львів). Але скромний заробіток змусив його погодитися на посаду управляючого в домі князя Калікста Понінського.

Матеріальна скрута Ф. Лобеського, яка супроводжувала його упродовж усього життя і яку дуже детально описав Валеріан Лозинський [16], великою мірою вплинула на його творчість. До того ж слабке здоров'я художника не давало змоги йому малювати, і тому сьогодні фіксуємо досить скромну його мистецьку спадщину. Відомо, що Ф. Лобеський лише один раз експонував свої твори: навчаючись у Кракові, був учасником виставки творів учнів мистецької школи.

Проблематика творів Ф. Лобеського, їх історико-культурне значення принесли славу художнику вже після його смерті 1859 року. Його твори були частиною експозиції різних тематичних виставок кінця XVIII—XX ст.: Виставка польського мистецтва 1764—1886 рр. (Львів, 1894) [10, s. 202], Виставка давніх львівських майстрів (Львів, 1925) [28, s. 16], Виставка пам'яті Ігнація Красіцького (Львів, 1835) [26, s. 39], виставка «Побутовий портрет у Львові в першій половині XIX століття» (Львів, 1988) [8, s. 12]. Науковий опис творів, поданий у каталогах, розкриває походження тих чи інших творів. До Другої світової війни вони були частиною збірок Г. вальберта Павликовського і Музею ім. Любомирських у Львові. А сьогодні через різні історичні обставини зберігаються у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (далі — ЛННБ України імені В. Стефаника), Львівській національній галереї мистецтв, Національному закладі ім. Оссолінських у Вроцлаві, декілька — у Кракові.

Утримувачем найбільшої частини творів Ф. Лобеського є ЛННБ України імені В. Стефаника. Це

Лобеський Ф. Вчений, астроном Микола Коперник. (Тонований папір, вугілля, білило; 1850 р.)

переважно рисунки. Усі вони походять з колекції Г. Павликовського. Про них є коротка інформація у науковій літературі: «У збірці Павликовських знаходилося близько 40 рисунків пастеллю, із зображенням історичних постатей, виконаних Ф. Лобеським у 1850—1852 рр.» [9, s. 172]. Таку думку науковці висловили на підставі інвентарів колекції, в яких, окрім назви твору, зазначено автора. Вони засвідчують наявність у ній 37 рисунків Ф. Лобеського: «Королева Польщі Ядвіга Анджуйська (1371 (1374)—1399)», «Єпископ Войцех Ігнацій Бардзінський (1648—1723)», «Канонік Юзеф Барщевський», «Львівський ратман Павло Єжи Боїм (1581—1641)?», «Вчений, філософ Войцех Брудзевський (1445—1497)», «Каштелян, вчений Ян Гербурт (1524—1576)?», «Єпископ Станіслав Юзеф Гозюш (1674—1738)», «Єпископ Єжи Гедзінський (1663—1690)», «Канонік Адам Грабянка», «Єпископ Ян Грот (пом. 1347 р.)», «Єпископ Микола Дембовський (1680—1757)», «Вчений Валеріан Вікторин Дідушицький (1754—1832)», «Маріанна Дроздовська»¹, «Єпископ Станіслав

¹ У фондах Львівської національної галереї мистецтв зберігається живописний «Портрет Маріанни Сераковської» (1747 р.), з якого Ф. Лобеський виконав копію.

Лобеський Ф. Князь, великий гетьман литовський Костянтин Острозький. (Тонований папір, вугілля; 1850 р.)

Раймонд Єзерський (1698—1782)», «Художник Францішек Жиглінський (1816—1849)», «Єпископ Лукаш Калинський (1565—1633)», «Св. Ян Канти (1390—1473)», «Єпископ, ректор Львівського університету Каетан Ігнацій Кіцький (1740—1812)», «Великий коронний гетьман Станіслав Конєцпольський (1592—1646)», «Вчений, астроном Микола Коперник (1473—1543)», «Архієпископ Ігнацій Красицький (1735—1801)», «Архієпископ Костянтин Самуель Ліпський (1622—1698)», «Ігнацій Лось (пом. 1850)», «Єпископ Казимир Лубенський (1642—1719)», «Архієпископ Матвій Лубенський (1572—1652)», «Єпископ Станіслав Лубенський (1573—1640)», «Титулярний архієпископ Єжи Ієронім Марія Войцех Ляскарис (1706—1795)», «Професор Краківського університету Ян Львовчик (Леополіта) (1482—1536)», «Вчений, професор Краківського університету Матвій Меховіта (1457—1523)», «Петрус Мілевський», «Князь, великий гетьман литовський Костянтин Острозький (1460—1530)», «Каштелян Павло Ян Сераковський (пом. 1711 р.)», «Каштелян Ян Сераковський (пом. до 1684 р.)», «Композитор, музичний критик Юзеф Сікорський (1813—1890)» (?), «Адам Дембно-Тимкович Чайковський (пом. 1620 р.)»,

«Канонік Ян Томаш Юзефович (1662—1728)», «Великий коронний гетьман Станіслав Ян Яблоновський (1634—1702)».

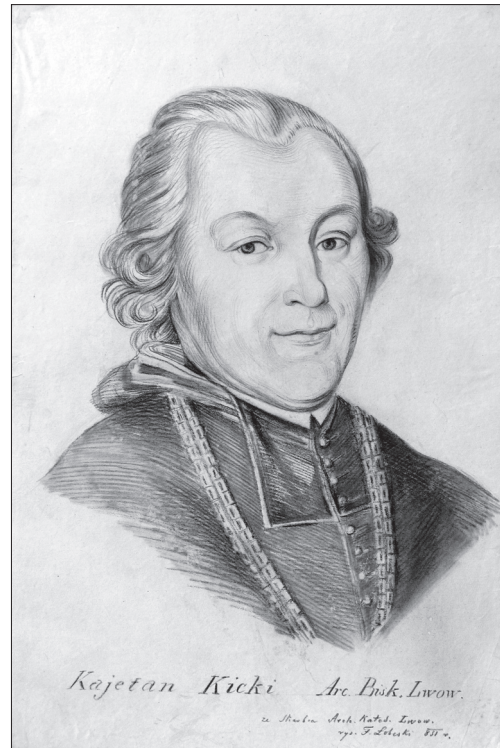
Досліджуючи мистецькі фонди ЛННБ України імені В. Стефаника, ми виявили низку інших творів Ф. Лобеського, часто лише аналізуючи індивідуальну манеру художника. Разом із згаданими їх є 63, не включаючи дереворитів і літографій, виконаних на підставі творів Ф. Лобеського. Це портрети, намальовані на білому або бежевому цупкому папері в основному вугіллям і білилами. На лицевій стороні кожен із них має напис, який здебільшого складається із двох частин: перша — під зображенням, де обов'язково вказано ім'я портретованого, а також, хоч і не завжди, коротку інформацію про нього; характер тексту і мова його написання часто свідчать про те, що художник перемальовував його з більш давнього зразка; друга — примітка графітним олівцем або чорнилом у правому нижньому куті аркуша, в якій подано місцезнаходження або автора твору, на підставі якого виконано рисунок, а також зазначено прізвище Ф. Лобеського і дата появи рисунка: 1850 р. або 1851 рік. З огляду на це можемо стверджувати, що переважна більшість творів Ф. Лобеського є копіями.

З мистецької спадщини Ф. Лобеського з фондів ЛННБ України імені В. Стефаника ми виділили дві групи рисунків. Визначальним критерієм для цього є їх джерельна база.

Перша (більша) група налічує 26 одиниць, зокрема зображення св. Яна Канти (1390—1473), портрети королеви Ядвіги Анджуйської (1373 (1374) — 1399), архієпископа Матвія Лубенського (1572—1652), єпископів Яна Грота (пом. 1347 р.), Станіслава Лубенського (1573—1640), Павла Пясецького (1579—1649), Казимира Лубенського (1642—1719), Анджея Хризостома Залуського (1650—1711) та Ігнація Красицького (1735—1801). Доволі велику частину в цій групі займають портрети суспільно-політичних діячів, зокрема Костянтин Острозький (1460—1530), Ян Гербурт (1524—1576)?, Ян Замойський (1541—1605), Микола Зебжидовський (1553—1630), Станіслав Конєцпольський (1592—1646), Павло Ян Сапіга (1609—1665), Ярема-Михайло Вишневецький (1612—1651), Януш Радзивілл (1612—1655), Станіслав Ян Яблоновський (634—

1702). Їх доповнюють портрети вчених: Войцеха Брудзевського (1445—1497), Матвія Меховіти (1457—1523), Миколи Коперника (1473—1543), Яна Львовчика (Леополіта) (1482—1536), Станіслава Соколовського (1537—1593), Себастьяна Петрици (1554—1626), Шимона Старовольського (1588—1656), Стефана Чернецького (1599—1665). Усі вони були намальовані у 1850 р. на підставі збірки графа Казимира Стадницького, юриста, історика, публіциста. Це переконливо доводять написи у правому нижньому куті кожного рисунка: «Ze Zbioru Kazimierza Hr. Stadnickiego» або «Ze Zbioru Kazimierza Hr. Stadnickiego».

За словами дослідників, збірка К. Стадницького була багатюю на родинні пам'ятки і різні мистецькі твори, доповнені польсько-французькою бібліотекою різного змісту [12, s. 428]. Докладнішу інформацію про неї ми черпаємо з опосередкованих джерел. Відомо, що у 1854 р. Інститут ім. Оссолінських закупив у К. Стадницького «Портрет мужчини з гвоздиною» 1674 р. [4, ark. 17, № 326], знаний у літературі під назвою «Невідомий з гвоздиною у руці» [17, s. 74]. Упродовж багатьох десятиліть його розглядали як автопортрет венеціанського художника кінця XVI — першої половини XVII ст. Томмаза Долабелла [17, s. 74]. 27 березня 1862 р. через фінансову скруту К. Стадницький продав Віктору Баворовському 53 історичні портрети за 1400 золотих ринських [3]. Ставши окрасою двох великих залів Палацу Баворовських (тепер приміщення Інституту дослідження бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України імені В. Стефаніка): Баворовського (головного) [2, ark. 1—8] і Стадницького (портретів) [2, ark. 9—14], вони відразу привернули увагу дослідників мистецтва, зокрема Зигмунда Батовського, який у 1897—1915 рр. одночасно працював у бібліотеках Львівського університету і Фондації В. Баворовського у Львові. Серед інших він висловив думку, що портрети зі збірки К. Стадницького не мають високої мистецької вартості [1, ark. 2]. Ї він обґрунтовував тим, що твори у переважній більшості є копіями давніх зразків. Це підтверджують сім портретів родини польського короля Яна III Собеського, які намалював один художник між 1700—1720 роками. На це вказують й інші портрети відомих громадських діячів, 40 з яких об'єднані образно-художнім і композиційним вирішенням. Усі вони

Лобеський Ф. Єпископ і ректор Львівського університету Каєтан Ігнацій Кіцький. (Тонований папір, вугілля; 1851 р.) мають натуральну величину і вписані в овал (у межах 40 x 32 см). Виконуючи їх, художник спирався на мистецькі твори попередніх століть, переважно гравюри XVII—XVIII століть. Прикладом може бути «Портрет короля Польщі Владислава IV Вази (1595—1648)». Його основу творить мідьорит «Король Польщі Владислав IV Ваза», який 1624 р. виконав фламандський гравер Пауль Понтіус на основі відомого живописного портрета Пітера Пауля Рубенса, датованого 1624 роком. При написанні «Портрета Яна Кароля Ходкевича (1560—1621)» художник використав мідьорит «Ян Кароль Ходкевич» (1648?) іншого фламандського гравера першої половини XVII ст. Вільгельма Гондіуса. «Портрет Павла Яна Сапіги (1609—1665)» був намальований з урахуванням естампа «Павло Ян Сапіга» (до 1701 р.) французького майстра другої половини XVII ст. П'єра Ляндірі. Дослідники цієї групи портретів схиляються до думки, що родина Стадницьких замовила їх у придворного художника польського короля Станіслава II Августа Понятовського, італійця за походженням Марчелло Бачареллі [1, ark. 143], відомого автора історичних портретів для видання «Recueil d'Estampes d'après les plus célèbres Tableaux de la Galerie Royal de Dresden» (Дрезден,

Лобеський Ф. Маріанна Сераковська-Дроздовська. (Тонований папір, вугілля, білило; [1851 р.]

1753—1757). Цьому твердженню суперечать декілька фактів, зокрема, «Портрет короля Польщі Станіслава II Августа Понятовського (1732—1798)» створений на основі мідьориту «Станіслав Август Понятовський» (1778) венеціанського художника другої половини XVIII ст. Бартоломія де Фолліна. Відомо, що гравер відштовхувався від живописного полотна М. Бачареллі, який неодноразово малював короля. Не менш показовим у цьому плані є інший момент. Один із згаданих 40 портретів — «Портрет Миколи Зебжидовського (1553—1630)» — намалював львівський художник Юзеф Райхан [1, арк. 134], який, як відомо, приїхав до Львова з Варшави, де, вірогідно, навчався у М. Бачареллі. Авторство митця підтверджує його підпис на тильному боці полотна. Цей факт дає змогу зробити припущення, що автором усіх інших робіт міг бути Ю. Райхан, а не М. Бачареллі. Цю думку може підтвердити творчий шлях митця, зокрема виконання на початку XIX ст. портретів чотирьох дітей Антонія Стадницького, батька Казимира [27, s. 304]. Інші портрети, які походили зі збірки К. Стадницького, також були копіями, за винятком хіба що «Портрета князя Станіслава Яблоновського», діда К. Стадницького. Його намалював невідомий німецький художник XVIII століття.

Зацікавлення Ф. Лобеського збіркою К. Стадницького могло мати різні причини. Одна з них — давня дружба митця з Г. Павликовським. Відомо, що той неодноразово фінансово підтримував багатьох художників, доручаючи їм виконання тих чи інших мистецьких творів. Він також був протектором Ф. Лобеського, який намалював декілька ікон для костелу в с. Медика (Перемишльський пов. Підкарпатського воєв.). Але найчастіше Г. Павликовський звертався до художників із проханням виконати копії мистецьких пам'яток, які зберігалися у різних куточках краю. У цьому напрямі багато працював художник першої половини XIX ст. Каетан-Вавринець Келісінський. Саме його рисунки й акварелі помітно доповнили збірку колекціонера. Г. Павликовський також міг просити Ф. Лобеського виконати копії окремих творів, які знаходилися у домі К. Стадницького. Підтвердженням цієї версії є те, що більшість із них є єдиним у збірці портретним зображенням того чи іншого діяча: Я. Грота, К. Лубенського, Я. Львовчика, М. Меховіти, Ш. Старовольського та ін.

Інша версія звернення Ф. Лобеського до збірки К. Стадницького вибудовується на записах у каталозі картин бібліотеки Фондації В. Баворовського. У примітках до портретів зазначено, що в середині XIX ст. той чи інший твір відчищали, відновлювали, домальовували тощо. У нижній частині кожного твору (за винятком портрета князя Станіслава Яблоновського) дописували білою фарбою ім'я портретованого. Реставрацію міг, найвірогідніше, виконувати Ф. Лобеський, який тільки приїхав до Львова і не мав роботи. Саме тоді, у 1850 р., він зробив копії на підставі багатьох живописних полотен. А вже 1851 р. художник долучився до реставрації мистецьких пам'яток Музею ім. Любомирських. На цю посаду митця з великим досвідом міг рекомендувати К. Стадницький, який з квітня 1851 р. працював урядовим контролером Інституту ім. Оссолінських, а потім керував комісією з підготовки списків книгозбірні й музикалій інституції [13, s. 403].

Копії творів, які виконав Ф. Лобеський на підставі збірки К. Стадницького, з одного боку, засвідчують тісний зв'язок художника з провідними діячами, виповнюють його творчу біографію, а з іншої — увиразнюють вивчення ним мистецьких пам'яток у контексті програми дослідницьких захо-

дів, які відбувалися на західноукраїнських землях у першій половині — в середині ХІХ століття. Яскравим прикладом цього є рисунок «Вчений, астроном Микола Коперник (1473—1543)». Відомо, що живописний твір, який лежить в його основі, був виконаний на підставі мідьориту 1597 р. фламандського картографа і гравера другої половини ХVІ ст. Теодора де Бри. Це спонукало нас звернутися до статті Ф. Лобеського «Mikołaja Kopernika portretu i wizerunki» [18]. Причиною її появи є створення данським скульптором кінця ХVІІІ — першої половини ХІХ ст. Бертелем Торвальдсенем пам'ятника М. Копернику (1830) для Варшави, у якому ідеалізовано образ науковця. Відповідаючи вимогам часу, її автор поставив перед собою завдання знайти найбільш автентичні портретні зображення вченого. Він не оминув увагою один із найдавніших портретів М. Коперника, яким є дереворит у книжці німецького вченого-правознавця ХVІ ст. Миколи фон Реснера «Icones sive Imagines Virorum Literis Illustrium» (Страсбург, 1587). Ф. Лобеський проаналізував також праці своїх сучасників: Даніеля Ходовецького, Антонія Олещинського та ін. Критерієм оцінки портретів М. Коперника незалежно від часу їх створення була джерельна база, яку використовував той чи інший художник. На підставі проведеного дослідження Ф. Лобеський зазначив, що найбільш правдоподібним є портрет, який виконав Т. де Бри [18, 2 grud. — (№ 48), s. 378—379]. Поставши після смерті М. Коперника, він повністю відповідає портретним описам вченого у науковій літературі, що дало змогу зробити припущення про використання гравером у своїй роботі прижиттєвого олійного портрета вченого. На думку Ф. Лобеського, мідьорит Т. де Бри може бути кращим зразком для наслідування. З цього огляду важливо зазначити, що він також констатував дуже малу кількість мідьоритів у мистецьких збірках західноукраїнських земель першої половини ХІХ століття.

Рисунок-копія «Вчений, астроном Микола Коперник (1473—1543)» не був випадковим у творчості Ф. Лобеського. Його появу забезпечило критичне вивчення збірки в цілому і живописного портрета зокрема із залученням найрізноманітніших образотворчих зразків, а також рукописних, архівних і літературних джерел. Відійшовши від аналізу, сконцентрованого на окремих пам'ятках, художник

Лобеський Ф. Каштелян Павло Ян Сераковський (Тонований папір, вугілля; 1850 р.)

стояв на позиції узагальненого і порівняльного дослідження різних пам'яток, апелював до формування ґрунту для появи мистецьких цінностей, які б навіть увійшли в духовну скарбницю краю і світу. Він долучився до окреслення нових шляхів розвитку образотворчої культури західноукраїнських земель наступного періоду, а саме історизму.

Вивчаючи твори Ф. Лобеського з фондів ЛННБ України імені В. Стефаніка, ми виділили ще одну групу творів художника. Її формують копії пам'яток, які зберігалися у латинському катедральному соборі у Львові. 16 творів містять у написі під зображенням інформацію: «Ze Skarbca Archikatedry Lwowskiej», «Z obrazu Kapituły Lwowskiej» тощо. Вони виконані у 1850—1851 роках. До них належать зображення духовних осіб: єпископа Войцеха Ігнатія Бардзінського (1648—1723), каноніка Юзефа Барщевського, єпископа Миколи Дембовського (1680—1757), єпископа Станіслава Юзефа Гозюша (1674—1738), єпископа Єжи Гедзинського (1663—1690), каноніка Адама Грабянки, єпископа і ректора Львівського університету Каєтана Ігнація Кіцького (1740—1812), титулярного архієпископа Єжи Ієроніма Марії Войцеха Ляскариса (1706—1795), Петруса Мілевського, а також де-

кількох світських осіб: львівського ратмана Павла Єжи Боїма (1581—1641), Маріанни Дроздовської, великого коронного канцлера Томаша Замоїського (1594—1638), каштеляна Павла Яна Сераковського (пом. 1711 р.), каштеляна Яна Сераковського (пом. до 1684 р.), каноніка Кароля Чолганського, а також невстановленої особи. Доповненням цього ряду є виконані тоді ж портрети каноніка Мартина Велінського (пом. 1739 р.), архієпископа Миколи Вижицького (пом. 1757 р.), єпископа Станіслава Раймонда Єзерського (1698—1782), єпископа Лукаша Калінського (1565—1633), архієпископа Костянтина Самуеля Ліпського (1622—1698), архідиякона Адама Пясковського, каштеляна Мартина Сераковського, єпископа Яна Скарбека (1661—1733), Адама Дембно-Тимковича Чайковського (пом. 1620 р.), єпископа Феліціяна Шаньовського (1668—1732), архієпископа Станіслава Шембека (1650—1721), а також каноніка Яна Томаша Юзєфовича (1662—1728), — ідентифіковані шляхом вивчення наукової літератури.

Причину появи названих портретів розкриває науковий доробок Ф. Лобеського, передусім відома його стаття «Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa». У вступі автор уточнив мету її написання. Він зазначив, що у середині ХІХ ст. на західноукраїнських землях вже є чимало описів архітектури багатьох храмів, монастирів, а також бібліотек, які функціонують при них тощо. Але немає опису ікон й інших живописних і графічних творів, які там зберігаються [22]. У результаті своїм завданням Ф. Лобеський вважав дати опис ікон та інших станкових творів, які знаходяться у вівтарях, захристіях, на коридорах монастирів; відтворити при наявності підписи, зафіксувати дату їх появи або іншу історичну ознаку. Вирішуючи його, автор виробив чітку систему викладу матеріалу. Мистецькі твори він описував відповідно до їх розташування у храмі: вівтарна частина, центральна частина храму, хори, захристіє, коридори монастирів тощо. Притому слід зазначити, що спочатку він писав про ікони, а лиш потім про портрети фундаторів, ктиторів тощо. Стаття Ф. Лобеського є одним із перших письмових свідчень зацікавленості художників першої половини — середини ХІХ ст. загальнонаціональною багатоаспектною програмою дослідження духовної і матеріальної спадщини на-

роду, яка передбачала облік і всебічне вивчення тих чи інших пам'яток.

Частина статті, присвячена латинському катедральному собору у Львові [21], є підставою у вивченні творчої концепції Ф. Лобеського. У ній окреме місце відведено портретам, які там зберігалися. Автор поділив їх на чотири групи: портрети королів; портрети львівських архієпископів; портрети єпископів, вікарних єпископів, каноніків та інших духовних осіб; портрети світських людей [21, 11 груд. (№ 52), s. 208; 18 груд. (№ 53), s. 210—211]. Називаючи той чи інший твір, Ф. Лобеський відтворив написи під зображеннями, завдяки яким нам значною мірою вдалося визначити місце знаходження оригіналу у 1850-ті роки. До окремих портретів подав описи обличч портретованих, їх характерні риси, жести, одяг, а також атрибути. Незважаючи на те, що дослідники портретів ХVІ—ХVІІІ ст. вказують на неточності, які Ф. Лобеський допустив у багатьох із них [17, s. 10], сьогодні їх порівняння із рисунками дає підставу стверджувати, що у більшості випадків художник вивчав мистецьку пам'ятку повністю, як окремий об'єкт своєї епохи, зразок певного стилю, школи, творчості того чи іншого художника. Копіюючи її, художник обов'язково зберігав особливості оригіналу, намагався відтворити техніку, індивідуальну манеру автора. Не опускав жодних деталей в образно-художньому рішенні. Водночас опис твору, поданий у статті, дав можливість виявити в окремих випадках розбіжності з оригіналом. Концентруючи увагу на обличчі, він, наприклад, уникав відображення окремих деталей композиції, передусім другого плану. Останнє свідчить про те, що художник намагався вивчати деякі мистецькі пам'ятки для розкриття галузевої проблеми. Особливу увагу він зосередив на історичному портреті. Ряд напрямів, які задекларував Ф. Лобеський під час вивчення пам'яток латинського катедрального собору у Львові, відображають певне продовження мистецьких традицій, що панували на західноукраїнських землях у першій половині ХІХ століття. Не оминув його уваги ідейний досвід провідних громадських діячів і митців, які в обов'язковому порядку копіювали ті чи інші пам'ятки. Тут потрібно згадати Зоряна Доленгу-Ходаковського (Адам Чарноцький), членів «Руської трійці»: Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича і Якова Головацького, відомих

художників Юрія (Єжи) Глоговського і Каетана-Вавринця Келісінського.

Розвідка Ф. Лобеського «Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa» інформує також про те, що портретів у катедральному храмі було значно більше, ніж нам вдалося виявити копій, а саме 51. Це додатково підтверджує і перелік портретів, вміщений у виданні «Lwówianin» [25]. У ньому подано 55 творів. На окрему увагу заслуговує ґрунтовна праця Мавриція Дідушицького «Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego pod wezwaniem Wniebowzięcia Najśw. Panny» (Львів, 1872). У ній згадано 61 портрет [14, s. 90—92], два з яких дослідник, на жаль, не ідентифікував. Вони охарактеризовані як такі, що намальовані в 1640 р. і 1679 році. Невелика кількість копій, які виконав Ф. Лобеський, частково пояснює те, що вже в 1837 р. деякі портрети були у дуже поганому стані. Про неналежне збереження багатьох з них писав і Ф. Лобеський. Він зазначив, що у соборі знаходиться ще декілька портретів, а, точніше, їх фрагментів, як духовних, так і світських осіб. Деякі з них не мають написів, на інших вони не прочитуються, бо твори дуже знищені [21, 18 grud. (№ 53), s. 211]. Але, правдоподібно, що для появи лише 22 копій була ще одна причина. На думку художника, збірка була цінною і з історичної, і з мистецької точки зору [21, 11 grud. (№ 52), s. 207]. Усі портрети, окрім деяких, прижиттєві, і їх малювали кращі майстри краю. Серед них Ф. Лобеський згадував ім'я польського художника першої половини XVIII ст. Луки Орловського. У творчій спадщині Ф. Лобеського зберігаються копії двох портретів (Адама Дембно-Тимковича Чайковського і Маріанни Дроздовської), які виконав його попередник. Усе вказує на те, що художник апелював у своїй творчості до найвагоміших у різних аспектах пам'яток. Працюючи у цьому напрямі, він кожному артефакту давав об'єктивну оцінку з огляду на його історико-культурне значення.

Створення Ф. Лобеським візуального ряду науково опрацьованої мистецької спадщини краю співзвучне зі словами Маркіяна Шашкевича: «Старина є то величний образ, є то дзеркало як вода, чисте, в котрім незмушення являється лице століть. Там тобі влуче глянути, а вздриш, як твої діди жили, що діяли, що їх веселило, радувало, а що печалило, яке сонце межі ними сіяло, як думали, яким духом об-

німали природу, окресності, світ цілий, з ким ся стирали і як се на них ділало, який їх світ внутренній, а який зверхній, що їх надіяло до сильного діяння, а що їм сили віднімало, який їх язик, яка бесіда, яка їх душа, яке серце — словом, якими хотіли перед тобою явитися і що по тобі ждати» [6, с. 163]. Виконання копій живописних портретів, які зберігалися у латинському катедральному соборі у Львові, конкретизувало напрям подальшої праці Ф. Лобеського. У наступні роки художник планував виконати копії інших портретів, підготувати галерею образів історичних осіб з різних храмів Львова та інших міст. Про це дізнаємося з некролога, поміщеного у львівському виданні: він планував описати твори з храмів інших містечок поблизу Львова: у Дрогобичі (райцентр Львів. обл.), Самборі (райцентр Львів. обл.), Фельштині (тепер Скелівка, село Старосамбірського р-ну Львів. обл.), Новому Місті (Старосамбірський р-н Львів. обл.), а також у Перемишлі (повітове місто Підкарпатського воев.) [15]. Але, очевидно, через погане здоров'я не зміг цього зробити. Наприкінці життя він по півроку лежав у ліжку. Щовесни їхав на Самбірщину, природа якої додавала йому життєвих сил. Незадовго до смерті були опубліковані його праці «Monaster OO. Bazylianów nad Dobromilem w obwodzie Sanockim» [19] і «Monaster OO. Bazylianów w Ławrowie w obwodzie Samborskim» [20], а після смерті, за сприяння друзів, — «Starożytny kościół w Fulsztynie w obwodzie Samborskim» [23].

Отже, вивчення рисунків Феліціяна Лобеського з фондів ЛННБ України імені В. Стефаника свідчить, що художник здійснив велику роботу для увічнення мистецької спадщини минулих сторіч. Детермінована тісними взаєминами митця з відомими діячами західноукраїнських земель, серед яких Г. Павликовський, К. Стадницький та ін., вона відображає його причетність до загальнонаціональної багатоаспектної програми дослідження духовної і матеріальної спадщини народу. Водночас численні копії живописних творів, які виконав Феліціян Лобеський, ілюструють індивідуальний підхід художника до вирішення актуальних проблем першої половини — середини XIX століття. Вони увиразнюють його критичний підхід до аналізу мистецьких пам'яток, апелювання до узагальненого і порівняльного їх дослідження, основу якого творять найрізно-

манітніші образотворчі зразки у поєднанні з вивченням рукописних і літературних джерел, засвідчують тяжіння митця до створення історично достовірної іконографічної бази мистецтва нового часу.

Феліціян Лобеський належить до тих художників, хто разом із багатьма провідними діячами західноукраїнських земель працював у напрямі визначення нових шляхів розвитку образотворчого мистецтва, створення місцевої мистецької школи з яскравими самобутніми рисами.

- ЛННБ України ім. В. Стефаника. Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів. Zygmund Batowski. Katalog obrazów Biblioteki fund. Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie. 1906. — 284 ark.
- ЛННБ України ім. В. Стефаника. Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів. Inwentarz za- bytków muzealnych Biblioteki fund. Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie. — 160 ark.
- ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 204. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 71—72 зв. Kazimierz Hrabia Stadnicki. Spis portretów olejną farbą malowanych, Kazimierza Hrab. Stadnickiego własnością będących, które pod wiadomemi warunkami z dniem 27go Marca r. 1862 przechodzą na własność Wiktora Hrabiego Baworowskiego.
- Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. Dział Rękopisów. Inwentarz obrazów. Muzeum Im. Ks. Lubomirskich we Lwowie. — 1906—1929. — № 1—1308. — Sygn. 17093. — 68 ark.
- Демків Р. Портрети родини Корняктив : до проблеми дослідження / Роман Демків // Народознавчі зошити. — Львів, 2009. — Зош. 3/4. — С. 396—400 : іл.
- Купчинський О.А. Археографія та основні напрями дослідження і використання писемних джерел / О.А. Купчинський, В. І. Горинь, Ф. І. Стеблій // «Руська Трійця» в історії суспільно-політичного руху і культури України. — К. : Наукова думка, 1987. — С. 160—177.
- Львівський портрет XVI—XVIII ст. : каталог виставки лютий-березень 1965 р. / автор вступної статті та упоряд. В.А. Овсійчук. — К. : Мистецтво, 1967. — 69 с. : іл.
- Побутовий портрет у Львові в першій половині XIX століття : каталог виставки із збірок Львівської картинної галереї, Львівського історичного музею, Львівського музею українського мистецтва / упоряд. Світлана Андріївна Стець. — Львів : Облполіграфвидав, 1988. — 36 с. : іл.
- Białynicka-Birula F. Łobeski Felician Antoni / F. Białynicka-Birula // Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.). Malarze, rzeźbiarze, graficy. — Warszawa : Wyd-wo KRAĞ, 1993. — T. V: Le-M. — S. 172—173.
- Bołoz Antoniewicz J. Katalog wystawy sztuki polskiej od roku 1764—1886 z 75 ilustracyami / wydał Dr. Jan Bołoz Antoniewicz. — Lwów : nakładem dyrekcji powszechnej wystawy krajowej, 1894. — XXIV s. — 384 s. : il.
- Charewiczowa Ł. Historiografia i miłośnictwo Lwowa. Z 52 ilustracjami / Ł. Charewiczowa. — Lwów, 1938. — 290 s. : il.
- Chwalewik E. Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone : w 2 t. / Edward Chwalewik. — Warszawa ; Kraków : Wyd-wo J. Mortkowicza, 1926. — T. I: A-M. — 490 s.
- Dziadzio A. Stadnicki Kazimierz Piotr Hieronim / Andrzej Dziadzio // Polski Słownik Biograficzny. — Warszawa ; Kraków, 2002. — T. XLI/3. — Z. 170: Stachoń Roman — Stahr Jan. — S. 403—405.
- Dzieduszyck M. Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego pod wezwaniem Wniebowzięcia Najśw. Panny / przez Maurycego hr. Dzieduszyckiego. — Lwów : z drukarni Karola Budweisera, 1872. — 96 s. : il.
- Felicjan Łobeski : nekrolog // Dziennik literacki (Lwów). — 1859. — 24 czerw. — № 50. — S. 603.
- Felicjan Łobeski // Łoziński W. Pisma pomniejsze (Z życiorysem autora) Walerego Łozińskiego. — Lwów : nakładem Karola Wilda, 1865. — S. 113—149.
- Gębarowicz M. Portret XVI—XVIII wieku we Lwowie / Mieczysław Gębarowicz. — Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Wyd-wo PAN, 1969. — 142 s. : 85 il.
- Łobeski F. Mikołaja Kopernika portrety i wizerunki / przez Felicyana Łobeskiego // Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej (Lwów). — 1857. — 22 lip. — № 29. — S. 225—227 ; 29 lip. — № 30. — S. 233—236 ; 5 sierp. — № 31. — S. 241—245 ; 12 sierp. — № 32. — S. 249—252 ; 19 sierp. — № 33. — S. 257—259 ; 26 sierp. — № 34. — S. 265—268 ; 16 wrześ. — № 37. — S. 289—292 ; 23 wrześ. — № 38. — S. 297—300 ; 18 list. — № 46. — S. 361—364 ; 25 list. — № 47. — S. 369—371 ; 2 grud. — № 48. — S. 377—380 ; 9 grud. — № 49. — S. 385—388 ; 16 grud. — № 50. — S. 393—396 ; 23 grud. — № 51. — S. 401—404 ; 30 grud. — № 52. — S. 409—412.
- Łobeski F. Monaster OO. Bazylianów nad Dobromilem w obwodzie Sanockim / przez Felicyana Łobeskiego // Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej (Lwów). — 1858. — 17 list. — № 46. — S. 361—363 ; 24 list. — № 47. — S. 369—371.
- Łobeski F. Monaster OO. Bazylianów w Ławrowie w obwodzie Samborskim / przez Felicyana Łobeskiego // Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej (Lwów). — 1859. — 5 stycz. — № 1. — S. 1—4.
- Łobeski F. Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa. Kościół archikatedralny / przez Felicyana Łobeskiego // Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej (Lwów). — 1852. — 20 list. — № 49. —

- S. 195—196 ; 27 list. — № 50. — S. 199—200 ; 4 grud. — № 51. — S. 203 ; 11 grud. — № 52. — S. 207—208 ; 18 grud. — № 53. — S. 210—211.
22. *Lobeski F.* Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa. Wstęp / przez Felicyana Łobeskiego // Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej (Lwów). — 1852. — 19 czerw. — № 27. — S. 106—107.
23. *Lobeski F.* Starożytny kościół w Fulsztynie w obwodzie Samborskim. Z pism pośmiertnych Felicyana Łobeskiego / F. Łobeski // Dodatek Tygodniowy do Gazety Lwowskiej (Lwów). — 1868. — 8 sierp. — № 32. — S. 167 ; 15 sierp. — № 33. — S. 173.
24. *Lobeski Felician.* Biographisches Lexcon des Kaiserthums Oesterreich : in 60 b. / Lobeski Felician ; Dr. Constant von Wurzbach. — Wien : Druk und Verlag der k. k. Hof und Staatsdruckerei, 1866. — B. XV : Leon ; Lomeni. — S. 304—307.
25. Obrazy znajdujące się w zakrystyi i nad zakrystyją przy archikatedrze lwowskiej obr. łącińskiego / Lwowianin czyli Zbiór potrzebnych i użytecznych wiadomości ; Wydany przez Ludwika Bielińskiego. — Lwów : Czciąki i Litografia Piotra Pillera, 1837. — T. II. — S. 68—69.
26. Pamiątki po Ignacym Krasickim na tle epoki : katalog wystawy urządzonej przez Zakład narodowy im. Ossolińskich w dniach 8—30 czerwca 1935. — Lwów : z drukarni Zakładu narodowego im. Ossolińskich, 1935. — 47 s.
27. *Polanowska J.* Rejchan Józef / J. Polanowska // Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.). Malarze, rzeźbiarze, graficy. — Warszawa : in-t Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2007. — T. VIII: Pó-Ri. — S. 303—305.
28. *Zarewic S.* Katalog wystawy starych mistrzów lwowskich. Z 15 tablicami i indeksami / wydał Dr. Stanisław Zare-

wicz. — Lwów : nakładem Związku artystów plastyków Małopolski wschodniej, 1925. — IX s., 38 s. : il.

Larysa Kupchynska

ON LESS-KNOWN PORTRAITURE WORKS BY FELICJAN LOBESKY

The article has presented some results of studies in creative works by Felicjan Lobesky, an artist of Western Ukrainian origin who lived and worked in Galicia, incl. Lviv during the first half of XX c. Under analysis have been put drawings performed on the basis of pictorial artistic monuments of previous centuries. The artworks have been considered in the context of multidimensional program of studies in nation's spiritual and material culture. Individual artist's contributions to the solution of pressing needs of the time have been outlined.

Keywords: Felicjan Lobesky, artist, drawings, artistic monuments, portraits, action program.

Ларыса Купчынська

МАЛОИЗВЕСТНЫЕ ПОРТРЕТЫ ФЕЛИЦИАНА ЛОБЕСКОГО

Статья посвящена творчеству Фелициана Лобеского, западноукраинского художника первой половины и середины XIX ст. Рассмотрены рисунки, выполненные автором на основании живописных художественных памятников предыдущих столетий. Аналитическое исследование произведений живописи проведено в контексте многоаспектной программы изучения духовной и материальной культуры народа. Определен индивидуальный вклад художника в решение актуальных проблем художественной жизни.

Ключевые слова: Фелициан Лобеский, художник, рисунки, художественные памятники, портреты, программа деятельности.